

njevanje«. Pričakovati, da bo enako v nacionalnem (!) imaginariju, vsaj v kratkem, bi bilo seveda protislovno in deplasirano, čeprav kaže, da (ne le) Giesemannu to ni povsem jasno.

Izvemši slednje, je Giesemannov polemični ton prvenstveno usmerjen zoper dojetje Trubarjevih teoloških zapisov kot njemu lastne, sistematične in izvirne teologije, izšle iz spoznanj, do katerih naj bi se dokopal sam. Giesemann svojo zavrnitev tovrstne percepcije utemelji na natančni analizi Trubarjevih del (oba katekizma, predgovor k prevodu Nove zaveze, Cerkevni red itd.), v kateri upošteva zlasti besedilne strukture, razvrščanje teoloških spoznanj, način argumentacije na podlagi svetopisemskih citatov ter način obravnavanja ključnih pojmov, kot so opravičenje, postava in milost, izvirni greh, dvojna človekova narava, kristologija itd. Pri tem opozori, da je treba Trubarjeva učena opozorila, citate ipd., ki doslej naj ne bi bili kritično ovrednoteni, razumeti kot običajni in nujni instrumentarij, ki naj bi avtorju dal potrebno kredibilnost, denimo pred württembergškimi teologi, ne pa kot iskanje samostojne teološke poti. Na podlagi podrobne in primerjalne analize Giesemann sklepa, da je Trubar po odhodu iz Notranje Avstrije leta 1548 prišel povsem pod vpliv luteranske teologije, pri tem pa je zajemal tako iz Luthrovega opusa kot iz del njegovih naslednikov, zlasti Melanchthona, Brenza in Veita Dietricha. Tudi tam, kjer naj bi ali je Trubar prevzemal od Bullingerja ali Vlačiča, Giesemann ne vidi odklona od luteranske pravovernosti, saj naj bi šlo zgolj za takšna besedila in tolmačenja, ki so bila v njenem okviru nesporna.

V nasprotju z nekaterimi slovenskimi raziskovalci Giesemann zato pod vprašaj postavi domnevni vpliv cvingljanstva in humanizma (vključno z njegovimi ideali individualizma) na Trubarja, vsaj po letu 1548. Kar je bilo pred tem, pa se mu za razumevanje Trubarjevega dela ne zdi potrebno »natančneje raziskovati«. Čeprav gre morda za sporno ali tendenciozno mnenje, drži, da je rekonstrukcija Trubarjevih teoloških pogledov pred letom 1550 zaradi pomanjkanja ustreznih virov onemogočena, saj zgolj njegovi spomini ne zadoščajo. Giesemann zavrne tudi tendence, ki skušajo Trubarju pripisati teološko enakovrednost osrednjim osebnostim reformacije ali posredništvu v konfesionalnih sporih med cvinglijanci in luterani. Teološko Trubarja pojmuje kot lokalnega reproducenta pravoverne luteranske teologije, vendar mu pri tem ne zmanjšuje pomena, ki ga je imel za vzpostavitev in razvoj slovenskega knjižnega jezika.

Giesemann izvirnosti in pomena Trubarjevega opusa torej ne vidi v domnevno svojski in medkonfesionalno posredniški teologiji, temveč v njegovi sposobnosti, da je kompleksna teološka vprašanja, kot pronicljiv misijonar in pedagog, zmožal posredovati na nedogmatičen način. Pri tem v luteransko teologijo ni posegal vsebinsko in se je tudi vselej izrecno izogibal vsakršnemu disputu. Njegovo poslanstvo je bilo drugje: svojim rojakom s »pravo

vero« omogočiti zveličanje. Vendar je »preprostim Slovencem« odrešenijsko oznanilo lahko posredoval le v njihovem jeziku in primerno njihovemu mišljenju, zato je moral najprej »posloveniti« luteransko teologijo. Ker naloga ni bila zgolj jezikovna, je Trubarju pomagala tudi sposobnost, da se je znal vživeti v »vsakdanje skušnjave, stiske, oporekanja in strahove« svojih bralk oziroma poslušalcev, pri čemer je nanje deloval tudi tolažilno, kot vsak dober dušni pastir.

Zgolj kratka predstavitev Giesemannove knjige oziroma jedra njegovih tez je za razumevanje teh seveda nujno pomanjkljiva, vendar se glede na polemičnost monografije o kronološko prvem slovenskem kulturnem svetniku ni bati, da bi umanjale tudi (nove) vsebinske, v protestantskih teologijah ustrezno podkovanе ocene dela. Paziti bo treba le, da ne bo zaradi kulture spomina ost kritike namesto v bistvo zabadala v slamo.

Žiga Oman

Roland Kaltenecker:
DIE OPERATIONSZONE 'ADRIATISCHES KÜSTENLAND'. DER KAMPF UM TRIEST, ISTRIEN UND FIUME 1944–1945.
Würzburg, Flechsig Verlag, 2018,
444 strani

Nemška založniška hiša Flechsig je leta 2018 izdala novo monografijo Rolanda Kalteneckerja, nemškega vojaškega zgodovinarja, ki se ukvarja predvsem s preučevanjem zgodovine gorskih enot (primarno Tretjega rajha). Njegovo najnovejše delo je posvečeno zgodovini Operacijske cone Jadransko primorje (Operationzone Adriatisches Küstenland; OZAK), ki se je raztezala na območju severne Italije, zahodne Slovenije in severozahodne Hrvaške v času nemške okupacije med letoma 1943 in 1945.

Avtor se, kljub naslovu, ne posveti sami ustanovitvi OZAK septembra 1943, ampak prične *in media res*, pri čemer se osredotoča na zgodovino 188. (rezervne) gorske divizije, ki je delovala na tem področju. V prvem poglavju dodatno predstavi ustanovitev 392. (hrvaške) pehotne divizije (znana tudi kot Vražja divizija), ki se je na tem območju znašla ob koncu vojne. Na kratko omeni še 237. in 278. pehotno divizijo, ter zgodovino kraških lovcev. Medtem ko je bila dotična divizija garnizirana v italijanskem delu OZAK, je vseeno delovala tudi na današnjem slovenskem in hrvaškem ozemlju.

V drugem poglavju se bralec seznanja z zasedbo severnoitalijanskega ozemlja po kapitulaciji Kraljevine Italije v septembru 1943. Pri zasedbi je sodelovala tudi 188. rezervna gorska divizija, ki je imela v OZAK nalogo, da nadaljuje z usposabljanjem pripadnikov gorskih enot ter preprečuje partizanske sabotaže na komunikacije. Objavljeni so še izvirni nemški dokument o

napadu bataljona Heine na partizansko zasedeno Cerčno januarja 1944,¹ ter o drugih akcijah tega bataljona (operacija Renate aprila 1944 in operaciji v začetku junija t. l.). Avtor se v tem poglavju dotakne še nemške gradnje fortifikacijskih linij na severu Italije (vključno s t. i. »Karststellung« med Polo, Reko in Trstom).

Tretje poglavje je namenjeno predstavitvi nemškega varnostnega sistema v OZAK, natančneje varnostnih območij ter poveljnikov teh območij, kot tudi nemškega pogleda na (slovensko) partizansko politično in vojaško organizacijo (Avnoj, OF, NOV in POS). V četrtem poglavju avtor analizira operacijo Weldenstein (*Unternehmen Weldenstein*), ki je aprila 1944 potekala v čepovanski dolini proti partizanskemu 9. korpusu.

Avtor se v petem poglavju razpiše o nemških pripravah na morebitno zavezniško izkrcaje v severnem delu Jadranskega morja, kot tudi pripravam na obrambo Trsta, glavnega mesta OZAK, za kar je bila marca 1944 ustanovljena »Bojna skupina Trst« (*Kampfgruppe Triest*). Pri tem je objavljeno izvirno nemško povelje o sestavi bojne skupine, njeni aktivaciji ter nalogah podrejenih enot ob zavezniški invaziji.

Šesto poglavje je namenjeno trem protipartizanskim operacijam (*Prien, Zugspitz-Höllental in Dachstein*), v katerih so v avgustu in septembru 1944 sodelovali deli 188. divizije. Avtor tudi tu v glavnem le povzame poročila vpletenih nemških enot oz. vodilne enote. Celotno sedmo poglavje govori o obalnem obrambnem področju Trst-Jug (*Küstenverteidigungsunterabschnitt Triest-Süd*), ki ga je pokrival 137. rezervni gorski polk in je zajemal območje med Miljami in Trstom. Dotični polk je bil odgovoren tudi za pokrivanje Sermina in Izole.

V osmem poglavju je predstavljen 47. gorski korpus, ki je združeval večino nemških enot na območju OZAK, vključno s 188. divizijo. Dalje avtor predstavi tudi odnose med nadrejenim poveljstvom (*Oberbefehlshaber Südost*). Deveto poglavje je kronološko zamejeno na začetek leta 1945. Temu sledi poglavje o bojih 47. korpusa na področju med Reko in Trstom, poglavje o nemški kapitulaciji na italijanskem bojišču (april-maj 1945), ter o zadnjih bojih za Trst. Trinajsto poglavje se posebej dotakne zadnjih bojov za Istro in Reko, kjer je delovala 392. (hrvaška) pehotna divizija in je preprečevala napredovanje jugoslovanske 4. armade.

Na koncu knjige avtor sledi zadnjim bojnim dnevom štirih gorskih polkov (901., 902., 903. in 904.). 18. poglavje je dejansko kratka predstavitev kraških lovcev (*Karstjäger*). Temu sledi še poglavje o kapitulaciji armadne skupine E na jugoslovanskem ozemlju, ter o povojnih dogodkih (ujetništvo, poboji).

Avtor je pri izdelavi knjige uporabil tako arhivsko gradivo (iz državnih arhivov ter lastnega arhiva) kot tudi širok nabor literature. Pri tem je potrebno izpostaviti, da v dotičnem gradivu ni virov s področja nekda-

nje Jugoslavije (Slovenija, Hrvaška) in Italije, kot tudi ne literature avtorjev, ki se ukvarjajo s preučevanjem zgodovine tega območja. Posledično je vsebina knjige napisana zelo enostransko, le na podlagi nemških virov, kar okrne pregled medvojnega dogajanja. To se najbolj vidi pri neidentifikaciji partizanskih enot, ki so se borile proti 188. diviziji in drugim nemškim enotam na območju OZAK.

V knjigi se nahajajo tudi številne fotografije, zemljevidi, medvojni dokumenti, plakati, itd., ki popestrijo branje, pri čemer so nekatere fotografije manj poznane oz. celo objavljene prvič. Knjiga bi bila boljša tudi z vključitvijo (stvarnega) kazala, ki bi olajšalo iskanje po samem besedilu. Kot že rečeno, knjiga primarno temelji na delovanju 188. (rezervne) gorske divizije in ne prinaša popolnega pregleda zgodovine OZAK (npr. popolnoma zanemari delovanje policijskih sil, Rižarno, itd.). Vseeno je knjiga lahko uporabna za preučevalce druge svetovne vojne na tem območju, predvsem za tiste, ki se zanimajo za delovanje nemške 188. divizije.

Klemen Kocjančič

1 Prim. Boris Mlakar, Tragedija v Cerknem pozimi 1944 (Gorica, Goriška Mohorjeva družba, 2000).